कर्म तत्पूर्वेद्युः पूर्वदिने भवति यूपाहुत्याद्युत्तरवेदिच्छादनान्तम् · तद्धि ऐष्टिके वैश्वदेवे नास्ति अतस्तत्पाशुकमित्युच्यते । सिद्धान्तमाह ·

सद्यो वा ॥२१॥ वा पक्षव्यावृत्तौ · सद्य एव पाशुकं स्यात् न पूर्वेद्युः विकृतीनां सद्यस्कालत्वस्य प्रत्यक्षवचनेनोपदिष्टत्वात् । केचिद्विकल्पार्थमेव वाशब्दमिच्छन्ति · पशोरपि द्व्यहकालता वाचनिकी सद्यस्त्वमपि वाचनिकम् अत उभयोरौपदेशिकत्वाद्विरोधाच्च विकल्प एव युक्त इति ।

वैश्वदेवः पशुः ॥२२॥ वैश्वदेवपर्वणि · स च श्राव्य एव न तूपांशु [वैश्वदेवीत्यस्य (४. ५. ६) स्त्रीलिङ्गत्वात्] । तत्र वैश्वदेवः पशुपुरोडाशो द्वादशकपालः · ऐन्द्राग्नाद्धर्मप्रवृत्तेः[1] विश्वेभ्यो देवेभ्यो जुष्टं नियुनज्मि विश्वेभ्यो देवेभ्यश्छागस्य वपायै मेदसोऽनुब्रूहि वपां मेदः प्रेष्येति · एवम् हविषोऽनुब्रूहि हविः प्रेष्येति · विश्वेभ्यो देवेभ्यः पुरोडाशस्यानुब्रूहि पुरोडाशं प्रेष्येति च · अयं च पशुर्निरूढवद्भवति हविर्यज्ञपशुत्वात् अतोऽयमपि हविर्यज्ञविध एव तेन व्रतोपायनादीन्यत्र भवन्ति ।

पशुपुरोडाशमनु हवीꣳषि निर्वपति ॥२३॥ आग्नेयादीन्यष्टौ · तत्र पाशुकस्य पूर्वेद्युःकरणपक्षे वपामार्जनान्तऽएव शाखाच्छेदनादि पवित्रबन्धनान्तं कृत्वा वैश्वदेवपयस्यार्थं वत्सापाकरणं कुर्यात् दोहश्च पशुपुरोडाशपर्वहविषां प्रोहणानन्तरं प्राक्चक्षुषे त्वेतीक्षणात् आज्यनिर्वापस्य पूर्वतरं निर्वृत्तत्वादिति । इडानीमिदं विचार्यते · पशुपुरोडाशस्याग्नेयादिपर्वहविषां च समानकालत्वात् तन्त्रेण स्विष्टकृद्याग उत हविषां धर्मेणेति · किं चातः · यदि पशुपुरोडाशधर्मेण क्रियते तदा जुहूपभृतोरुपस्तीर्य पशुपुरोडाशादिनः[2] प्रत्यभिघारानन्तरमुपभृति स्विष्टकृदर्थमवदायानभिघार्यातिक्रम्य पशुपुरोडाशयागं कृत्वा प्रत्यागत्यैवमेव प्रतिहविः स्विष्टकृदर्थमुपभृत्यवदानं कार्यम् अन्तिमहविरवदानानन्तरमुपभृति द्विरभिघार्यान्तिमहविर्यागानन्तरमुपभृतः सकाशाज्जुह्वां समानीय निर्गुणः प्रेष्यप्रैषश्च स्विष्टकृद्यागः प्राप्नोति · यदा च पर्वहविषां धर्मेण तदान्तिमहविर्यागानन्तरं

---

१) from the ऐन्द्राग्न, not from the अग्नीषोमीय, on account of the गुणसामान्यम् (४. ३. ८); see pag. ३१६, १५ ff. २) °दिन २. Gen. neutr.